

Motion till riksdagen

1987/88:Jo751

av Carl Bildt m. fl. (m)

om miljöpolitiken

Inledning

Att skydda och förbättra miljön är en av vår tids stora uppgifter.

Genom tidigare okunnighet och försummelser har viktiga miljö- och naturvärden kommit att hotas i Sverige och i andra länder.

Framtidsoptimismen var stor på 1950-talet. Efter andra världskrigets slut skulle teknik och vetenskap utnyttjas i fredens tjänst för att förbättra människors levnadsförhållanden. Automation och elektronik skulle förkorta arbetstiden och avskaffa smutsiga och tunga jobb. Kärnenergin skulle lösa energiproblemen, växtförädling och avancerat växtskydd ta bort världssvälten och medicinens framsteg bota folksjukdomarna. Till en stor del har förhoppningarna uppfyllts. Utvecklingens miljömässiga konsekvenser fanns dock sällan med i denna framtidsplanering.

Rachel Carsons bok "Tyst vår" var en reaktion mot detta. Boken kom ut i USA år 1962 och har haft stor betydelse för den senare utvecklingen. Den var väckarklockan som väckte det moderna miljömedvetandet. Boken pekar på vad som händer vid ett okritiskt användande av vissa miljögifter och hur dessa successivt anrikas i den naturliga näringskedjan, vilket kan få till följd att fortplantningsförmågan så småningom slås ut hos högre arter. Mänsklig teknik skapade ett hot mot mänskligt liv.

Det tog många års intensiv forskning för att reda ut sambanden, vilket är lätt att glömma med facit i hand. Forskaren som upptäckte DDT:s verkan som ett medel mot insekter och därmed insektsburna sjukdomar fick Nobelpris för ca 40 år sedan. I dag vet vi åtskilligt om DDT:s negativa egenskaper och medlet är nu förbjudet i stora delar av världen.

Kunskaperna om hur åtgärder på olika områden påverkar miljön är dock fortfarande otillräckliga. Med ökad kunskap blir det lättare att uppträda med större aktsamhet om miljön. Kunskapen blir emellertid aldrig fullständig och forskning om biologiska, kemiska och fysikaliska samband kommer ständigt att förse oss med nytt vetande.

Som en reaktion mot de misstag på miljöområdet som begåtts vill en del radikalt förändra produktionssystemet och skapa ett annat samhälle, som inte bygger på avancerad teknik. Det skulle bli ett mycket primitivt samhälle, som också det skulle negativt påverka miljön. Vi tror inte heller att människor i gemen är beredda att återgå till flydda tiders levnadsförhållanden och standard. I stället för att motarbeta den tekniska utvecklingen bör vi

använda ny teknik i miljövårdens tjänst. Människan har under århundradenas lopp givit naturen djupa sår, men det är sår som både kan och måste läkas.

En avancerad energiframställning medverkar till renare luft. Moderna reningsverk kan ge oss renare vatten. Bilar med tekniskt fullgod reningsutrustning och effektiv rökgasrening vid våra förbränningsanläggningar är en förutsättning för att skogsskadorna effektivt skall kunna bekämpas.

Bilen med nollutsläpp, t. ex. vätgasbilen eller en eldriven bil, är säkert möjlig att förverkliga på sikt i ett samhälle med en positiv inställning till teknisk utveckling.

Tekniska framsteg är nödvändiga för att ge oss en bättre miljö. Det är vi människor som väljer teknikens inriktning. Rent vatten, ren luft och en oförstörd natur bör vara självklara delar i en god mänsklig livsmiljö. Tekniken bör användas för att nå detta mål.

De ekonomiska styrmedel som vi föreslår i denna motion skulle verksamt bidra till utvecklingen av ny miljövänlig teknik. Det skulle nämligen löna sig för företagen att använda miljövänliga produktionsmetoder.

Det långsiktiga målet med miljöpolitiken måste självfallet vara att pressa ned miljöskadliga utsläpp till en nivå som ligger under den naturen tål.

En grundidé i moderat politik är att betona det personliga ansvaret. Detta får en särskild tyngd i miljöfrågorna.

Den nuvarande generationen har ett självklart ansvar inför kommande generationer. Naturen har vi av tidigare generationer fått att förvalta och att utveckla för våra barns räkning.

Varje människa bör bidra till skyddet och vården av naturen genom hänsyn och varsamhet. Naturen skall utnyttjas så att de biologiska systemens produktionsförmåga bibehålls och därigenom den genetiska variationen bevaras.

En god miljöpolitik måste vara byggd på kunskap och på de enskilda människornas ansvar för miljön och för varandra. Detta ansvar stimuleas av ett eget ägande. Detta skapar också respekt för det andra äger.

Det kollektiva beslutsfattandet riskerar däremot att successivt urholka det personliga ansvaret.

Ett folk som äger personligt är ett folk som skyddar och vidareutvecklar de samlade tillgångarna. Vården av naturen, liksom stads- och bostadsmiljön, blir härigenom en uppgift för var och en och för alla. Genom allemansrätten förenas det enskilda ansvaret med allmän tillgänglighet till naturen.

Miljöfrågorna rymmer inte bara den dynamiska aspekten – att se till att livet kan fortsätta – utan också historiska aspekter. Kultur- och naturlandskapet har förändrats snabbt sedan andra världskrigets slut. De flesta människor upplever förändringarna starkt. Bandet bakåt i tiden försvagas, vilket leder till tilltagande rotlöshet. Vi måste därför i Sverige bevara exempel på vårt tidigare kultur- och naturlandskap.

Vi har också ett ansvar för att hotade arter ges möjlighet att leva vidare. Livsförutsättningarna för dessa arter måste bibehållas – även om det medför betydande inskränkningar i markanvändningen. Vissa naturtyper hotar att försvinna i övergången från en livsstil till en annan. Ett urval av dessa måste räddas för att kontakten med tidigare generationer skall kunna bevaras.

Ett spritt enskilt markägande ger ett varierat landskap. Alla markägare har sin egen uppfattning om hur marken skall vårdas och brukas. Ett stort offentligt markägande minskar däremot det personliga ansvaret för miljön.

Marknadsekonomin är överlägsen alla andra system för användning av ett lands samlade tillgångar. Den fria ekonomin har förmåga att anpassa sig till förändrade krav samtidigt som den enskilda människan har ett stort inflytande. En engagerad miljödebatt, som bygger på ett sakligt underlag, kan på mycket kort tid tvinga fram miljöförbättringar. Det är ingen tillfällighet att miljövården nått längst i de demokratiskt styrda marknads-ekonomierna.

Genom att en miljöpåverkan oftast inte är en kostnad för producenten behövs det emellertid även i en marknadsekonomi regler för de utsläpp som kan tillåtas. Hittills har vi i Sverige begränsat oss till att sätta gränsvärden. En nackdel med detta är att intresset för kontinuerliga miljöförbättringar minskar. När kraven har uppfyllts avtar intresset för ytterligare miljöförbättringar.

För att kunna kontinuerligt förbättra vår miljö krävs att våra företags konkurrenskraft bevaras. Vi kan därför inte av de svenska företagen kräva så hårda gränsvärden att de på grund av detta förlorar konkurrenskraften gentemot andra industriländers företag. Uppnådda produktivitetöknningar kan emellertid användas för miljöförbättrande åtgärder och prioriteras högre än andra önskvärda förbättringar i form av t. ex. arbetstidsförkortning m. m. För att stimulera till ytterligare utsläppsminskningar föreslår vi att nuvarande system kompletteras med miljöavgifter och miljöstimulanser.

Riksdagen har hittills endast en gång beslutat om miljövårdsstimulanser enligt våra förslag. Det gällde skatterabatt för de bilar som uppfyllde de skärpta avgaskraven innan dessa blir obligatoriska år 1989. Det har blivit en framgång. Nybilsförsäljningen i december 1987 beräknas till ca 75 % bestå av avgasrenade bilar. Utan stimulansen hade knappast någon bil varit det. Skatterabatten på blyfri bensin har också lett till betydande miljövinster.

Internationella miljöproblem

"Skogsskövlingar, förorenandet av mark och vatten och ökenutbredningen har ökat till alarmerande proportioner och satt människors livsvillkor i fara. Sjukdomar, som förorsakas av en undermålig miljö, ger anledning till ständig oro. Miljön är också allvarligt hotad av förändringar i atmosfären, ökningen av koldioxidinnehållet och surt regn, nedsmutsningen av hav och sjöar, en oförsiktig användning av ämnen som innebär en risk för människors hälsa och för miljön och utplånandet av växt- och djurarter."

UNEP: FN:s miljöstyrelse 1982

Beskrivningen ovan från FN:s miljöorgan UNEP beskriver några av de globala miljöhotet mänskligheten står inför.

Den svaga ekonomiska utvecklingen i många u-länder under 1980-talet har ökat människors krav på jordens resurser och lett till överexploatering av mark och växtlighet för att säkra kortsiktig överlevnad.

De tropiska regnskogarna, med sin unika artrikedom, har på många håll

huggits ner. Det kan ge klimateffekter långt utanför tropikerna. Enligt beräkningar är skogsskövlingen nu så intensiv att den frigör lika mycket koldioxid som förbränningen av fossila bränslen. Det kan ge högre medeltemperatur på jorden och leda till ökad uttorkning och smältande polarisar.

Avskogningen leder till jordflykt, ökenspridning, energibrist och ökad fattigdom. Den leder också till en allvarlig förlust av växt- och djurarter och till en genetisk utarmning. 12 miljoner hektar, fyra gånger den svenska åkerarealen, försvinner årligen.

De fattiga tvingas att hantera naturresurserna på ett destruktivt sätt, eftersom de inte har något annat val. Jakten på bränsle till den dagliga matlagningen är ett exempel.

Moderat biståndspolitik är inriktad på att bryta denna utveckling genom ökade anslag till miljö-, markvårds- och energiprojekt och till enskilda organisationer, vilka har många program för att skydda och återuppbygga naturresurserna.

De största miljöproblemen finns i de länder som valt socialismen som utvecklingsmodell och slagit sönder det traditionella ägande som kunde bildat grunden i en ekologiskt balanserad utveckling. Där har jordbruksproduktionen sjunkit. Det har på många håll lett till svält och umbärande. Etiopien är ett exempel. Moderata samlingspartiet verkar därför bl. a. för en demokratisk utveckling med stark respekt för äganderätten i dessa länder.

Ett annat globalt miljöproblem är de stora koldioxidutsläpp som härrör från fossil förbränning. Halten är i dag ca 10 % högre än den var för 40 år sedan och ökningen fortsätter. Den leder med stor sannolikhet till en höjning av jordytans temperatur, vilket på sikt kan få allvarliga följder.

Bland de viktigaste konsekvenserna av en sådan temperaturhöjning är verkan på jordens odlingszoner, förändrade nederbördsmonster och ökad avsmältning av polarisarna. Risken är också uppenbar att förutsättningarna för livsmedels- och vattenförsörjningen i många länder dramatiskt kan komma att förändras.

I kombination med tillväxten av öknarna och skövlingen av tropiska skogar torde människans gigantiska utsläpp i jordens atmosfär leda till oanade svårigheter för många av jordens folk.

I slutet av detta sekel kan problemet med utsläpp av koldioxid mycket väl bli den helt dominerande miljöfrågan. Detta är något som sällan nämns i miljödebatten i Sverige, eftersom det inte passar i debatten om kärnkraftens avveckling. Ökad koncentration har uppmätts också av freoner, metan, kväveoxid och sannolikt också koloxid och ozon. Dessa gaser förstärker klimateffekten av koldioxiden.

Hotet mot jordens ozonlager genom utsläpp av freoner och haloner tas upp senare i motionen.

U-länderna kan ställa berättigade krav på att få disponera en större del av världens fossila bränslen för att tillgodose en ökande efterfrågan. I-länderna bör kunna åstadkomma en dämpad efterfrågan på sådant bränsle.

Mot denna bakgrund är det naturligt att u-länderna för fram kravet att i-länderna skall bygga ut kärnkraften. Det svenska beslutet om en avveckling långt innan kärnkraftverkens livslängd uppnåtts måste av u-länderna upplevas som osolidariskt.

För att Sveriges stämma skall höras i det internationella miljösamarbetet är det viktigt att tillhöra en grupp med tillräcklig tyngd. Ett fördjupat samarbete med EG, den gemensamma marknaden, erbjuder en sådan möjlighet. Miljöfrågorna har inom EG fått successivt ökad tyngd och Sverige borde i ett nära samarbete med EG kunna erbjuda en hel del på miljöområdet i form av såväl teknik och kunskaper som forskningsresurser.

Ett vidgat västeuropeiskt samarbete är troligen också en förutsättning för ett fördjupat samarbete med öststaterna, som har svåra miljöproblem.

För västeuropeiska länder med en ambitiös miljöpolitik kan i mitten av 1990-talet investeringar i luftvård i det egna landet ge lägre utbyte än motsvarande investeringar i angränsande öststater. Lösningen på dessa problem skulle underlättas av samordnade västeuropeiska insatser i form av tekniköverföring, kreditöverenskommelser m. m.

Miljöproblemen i vår omvärld är av en helt annan storleksordning än i Sverige. I södra Polen är svavelbelastningen i ett område 50 gånger högre än i de värst utsatta områdena i Sverige. Sverige bör emellertid även i fortsättningen vara ett föregångsland när det gäller att åtgärda uppkommande miljöproblem.

Socialdemokratisk miljöpolitik

Den socialdemokratiska regeringen saknar en genomtänkt miljöpolitisk syn. Den saknar djupare förståelse för Sveriges unika miljövärden. Detta visades inte minst år 1983 då socialdemokraterna försökte få möjlighet att förprospektera de outbyggda huvudälvarna. Detta avisades av riksdagen. Det har alltså inte varit socialdemokraterna främmande att offra dessa orörda älvar för att tillfälligt kunna stimulera sysselsättningen. En bidragande orsak är också att den socialdemokratiska energipolitiken inte har någon målsättning. Detta påverkar regeringens vacklande hållning i olika miljöpolitiska frågor.

Den socialdemokratiska miljöpolitiken har i hög grad gått ut på att kommunalisera och institutionalisera miljövärden. Socialdemokraternas förkärlek för att bygga upp stora enheter har medverkat till att den enskilde i allt mindre utsträckning känner något personligt ansvar för miljön.

Socialdemokraterna har underskattat de ekonomiska styrmedlens möjligheter att förbättra miljön. De anser uppenbart att regleringar ger ett större intryck av politisk handlingskraft än ekonomiska styrmedel inom marknads-ekonomins ram.

Den socialdemokratiska miljöpolitikens misslyckande är mest uppenbart när det gäller mark- och naturvården. Genom att socialdemokraterna avstått från att utnyttja de fördelar som det enskilda ägandet ger har mark och annan natur skötts sämre och till högre kostnader än vad som varit möjligt och angeläget.

Genom att så stora områden avsatts för vad som hävdats vara unika naturvårdsändamål har respekten för det verkligt exceptionella gått förlorad. Vägar och kraftverksbyggen har tillåtits gå före hänsynen till de naturvärden som en gång motiverade att nationalparker skyddades.

Socialdemokraternas politiska handlande har till stor del styrts av vilka frågor som råkat komma upp i den allmänna politiska debatten. Betydande

resurser satsas på frågor som är av relativt sett mindre vikt medan större miljöproblem, som ägnas mindre massmedial uppmärksamhet, glöms bort. Kännetecknande är att de tagit kortsiktiga beslut, vars effekter inte är kända. Vid flera tillfällen har jordbrukarna drabbats av miljörestriktioner, som ej varit miljön till gagn men som försämrat jordbrukarnas ekonomi. Det senaste är förbudet mot användning av stråförkortningsmedel i svenskodlad brödsäd.

Den socialdemokratiska miljöpolitiken grundar sig alltför ofta på bristfälligt kunskapsunderlag. Detta har äventyrat viktiga miljövärden. Regeringens godkännande av ersättningen till bönderna för att lägga ca 100 000 ha i träda ledde t. ex. sannolikt till den hittills största ökningen av kväveläckaget till omgivande vatten.

Socialdemokraterna har också genomdrivit en mängd höjda skatter på bilområdet. Accisen, bensin- och vägtrafikskatterna har höjts vid flera tillfällen. Avdragsmöjligheter för arbetsresor har försämrats, liksom reglerna för leasingbilar. Detta riskerar att få till följd att allt färre får råd att köpa ny bil med avancerad avgasrening. Sett i ett internationellt perspektiv har förnyringen av den svenska bilparken halkat efter övriga Europa. Detta är allvarligt från miljösynpunkt, eftersom minskningen av utsläppen därigenom bromsas upp.

Miljölagar och ekonomiska styrmedel

Miljöpolitiken bedrivs i dag i huvudsak med hjälp av regleringar. I lagar, förordningar och beslut i enskilda ärenden anger staten vad som är acceptabelt från miljösynpunkt.

I miljöskyddslagen anges i detta syfte krav på förprovning av miljöpåverkande industriell verksamhet. Vid denna förprovning ges en koncession, dvs. ett gränsvärde bestäms för tillåtna utsläpp. Tillstånd lämnas av koncessionsnämnden för miljöskydd eller i vissa fall av länsstyrelse.

Dessa tillstånd reglerar bl. a. hur stor miljöpåverkan får vara för att verksamheten skall få bedrivas, krav på att verksamheten lokaliseras på bästa plats, att utsläppen skall minskas efter vad som är miljömässigt motiverat, tekniskt möjligt och ekonomiskt genomförbart.

Vid tillståndsgivningen skall även viss hänsyn tas till vilken konkurrens företagen utsätts för och vilka miljökrav som ställs i andra länder. Tillståndsgivningen är tidsbegränsad men kan omprövas före utsatt tidpunkt om de tekniska förutsättningarna har förändrats.

Den som överskrider föreskrifterna i koncessionen drabbas av en miljöskyddsavgift, en typ av sanktionsavgift, om överträdelsen har medfört ekonomiska fördelar för den som utövar den miljöfarliga verksamheten. Vid grova miljöbrott kan böter eller fängelse utdömas. Sanktionsavgiften har utdömts endast i ett fåtal fall.

De krav den svenska miljöskyddslagen ställt på företagen har lett till betydande minskningar i utsläppen av föroreningar, vilket framgår av tabellen.

Reduktioner i årliga föroreningsutsläpp (totalt och från industrin) åren 1970–1985

Typ av förorening	Reduktion (%) 1970–1985		Andel industriella utsläpp av totala 1985 (%)
	Totalt	Industri	
<i>Luftföroreningar</i>			
svaveloxider	71	65	50
kväveoxider	0	58	10
stoft	88	91	64
kolväten	–	50	16
kvicksilver	68	90	24
kadmium	87	92	58
bly	68	84	17
<i>Vattenföroreningar</i>			
lösta organiska ämnen	71	74	82
suspenderade ämnen	76	79	78
fosfor	70	85	20
kväve	– 3 ¹	73	2
kvicksilver	98	98	90
kadmium	81	85	60
bly	93	94	85

¹ Ökning av utsläppen

Likväl är det hittillsvarande koncessionssystemet otillräckligt i flera hänseenden. Det gäller dels frågan om sanktionen vid överträdelser, dels den otillräckliga stimulansen att nå längre i miljöskydd än vad koncessionsvillkoren anger. Det har dessutom visat sig svårt att kontrollera efterlevnaden av det nuvarande systemet. För att främja efterlevnaden av miljöskyddslagen förordar vi att sanktionsavgifter utgår vid alla överträdelser av koncessionsvillkoren, oavsett om överträdelsen medfört ekonomiska fördelar för företaget. De skall sättas så högt att de får en kraftig effekt. Grova brott skall som hittills leda till böter eller fängelse.

Den nu föreslagna förändringen kan öppna möjligheter för en snabbare skärpning av koncessionsvillkoren. De enstaka överträdelser som skärpta koncessionskrav kan leda till drabbas av den sanktionsavgift som med det av oss skisserade systemet blir enklare att utdöma.

Enligt vår mening måste den ensidiga regleringsinriktning som miljöpolitiken hittills haft brytas till förmån för en ökad användning av ekonomiska styrmedel. Sådana styrmedel syftar till att på nyttigheter som i dag betraktas som fria åsätta det pris som de rätteligen har. Om man på detta sätt sätter pris på miljön kan en snabbare utveckling i miljövänlig riktning främjas, jämfört med ett ensidigt utnyttjande av regleringar och koncessioner.

Utformningen av de ekonomiska styrmedlen kan skifta. Miljöavgifter kan t. ex. utnyttjas mot utsläpp av miljöskadliga ämnen i vatten och luft. Företag och enskilda stimuleras genom dessa avgifter att minska utsläppen. Många gånger kan samma stimulans med fördel erhållas med skatterabatter. Båda systemen kan förenas med koncessionsvillkor om maximalt tillåtna utsläpp.

Regeringens frisläpp av de allmänna investeringsfonderna utanför stöd-

området för miljöinvesteringar innehåller drag av skatterabatt. Förutsättningen för frisläpp var dock inte klar för företagen när medlen avsattes, varför någon rationell miljövärdplanering inte kunnat utföras.

Vi förordar i annat sammanhang ett allmänt frisläppande av företagens investeringsfonder. Det innebär att fonderna öppnas också för miljöinvesteringar som bedöms angelägna. En sådan ordning undviker den ryckighet som hittills drabbat miljöinvesteringar med investeringsfondsmedel.

Miljökonsekvenser

En mängd beslut av stat, kommun och enskilda kommer vid genomförandet att leda till påverkan på miljön. Det är viktigt att denna påverkan får en allsidig belysning innan besluten fattas.

En sådan belysning sker i dag när det gäller särskilt miljöfarlig verksamhet. Då bedöms verksamheten i länsstyrelse eller koncessionsnämnden för miljöskydd. Det finns starka skäl att komplettera nu gällande lagstiftning med ett krav att inför beslut som bedöms kunna ge miljökonsekvenser utförligt redovisa dessa. Riksdagen accepterade denna tankegång vid ändringen av väglagen år 1987.

Miljökonsekvensbedömningar kan på ett värdefullt sätt komplettera det beslutsunderlag som i dag vanligtvis presenteras. Omfattningen bör stå i rimligt förhållande till det beslutet avser. Bedömningen bör kunna diskuteras offentligt.

Miljömedvetenheten under gångna tider var inte alltid stor. Malmbrytning, grustag och avfallsdepositioner av skilda slag ägde rum utan att miljövärdande insatser vidtogs. Några krav på sådana ställdes inte heller av den tidens statsmakter eller myndigheter.

Historiska miljöförsummelser kan inte lämnas oåtgärdade, trots att de som åsamkat skadorna för länge sedan kan ha lagt ned den tidigare verksamheten. Det är en ofrånkomlig uppgift för det allmänna att finansiera de miljövärdåtgärder som dagens miljömedvetande kräver i dessa sammanhang.

Utbildning och forskning

Till grund för en riktig miljöpolitik måste ligga kunskap. För att varje människa skall kunna ta sitt ansvar krävs en bättre utbildning i naturvetenskapliga ämnen redan i den obligatoriska skolan. Inte minst viktigt är det att förbättra klasslärarnas kunskaper i dessa ämnen.

Även i gymnasieskolan måste en ökad vikt läggas vid de naturvetenskapliga ämnena – främst biologi och kemi. Relativt sett viktigast är att den tekniska linjen får större utrymme för dessa ämnen. Dessutom bör elever vid tekniska högskolor stimuleras till ett ökat miljöengagemang genom ett ökat utbud av kurser i miljöfrågor.

Att vi behöver ytterligare kunskap om vad som sker vid miljöpåverkan är otvetydigt. Forsknings- och försöksbehoven är närmast outsärliga. Några exempel kan nämnas:

Vid vilka nivåer av näringsämnena kväve och fosfor i haven risken för

syrebrist och biologiska skador uppstår, är inte känt.

Konsekvenserna av och orsakerna till ozonhållet över Antarktis är inte fullständigt kända.

Koldioxidutsläppens långsiktiga påverkan är ofullständigt känd.

Enligt vår mening bör statliga forskningsmedel för dessa ändamål i första hand kanaliseras vid Naturvetenskapliga Forskningsrådet (NFR).

Vår kunskap om orsaker och verkningar i miljöfrågor blir aldrig fullständig. Trots detta får vi inte tveka att vidta åtgärder mot det vi i dag uppfattar som vitala miljöproblem.

Ett institut för fri och oberoende miljöanalys borde skapas.

Dokumenterade eller befarade miljöproblem tenderar att bedömas på olika sätt beroende på vilket intresse som representeras i bedömningen. Detta kan leda till att vissa problem överdrivs medan andra underskattas. Ett minimikrav måste vara att risker och hot mäts med samma måttstock. För att detta skall kunna ske krävs att oberoende sakkunskap utnyttjas som beslutsunderlag för åtgärder. Besluten måste grundas på en helhetssyn där långsiktiga konsekvensbedömningar får spela betydande roll. Därmed undanröjs risker för felsatsningar, resursslöseri och ineffektivitet.

Ett fristående institut med målsättningen att sammanställa och väga befintlig kunskap och göra riskanalyser borde kunna tillföra nationell och internationell miljövard värdefull information.

Riksdagen bör uppdraga åt regeringen att närmare utreda formerna för detta institut.

Mark

Vår natur och vårt landskap är resultatet av generationers mänskliga påverkan. Även i framtiden måste människan få påverka naturen. Vissa landskapstyper och naturområden kommer dock att försvinna om inte restriktioner för markanvändningen införs. Sådana restriktioner kan enligt vår mening undantagsvis vara befogade. Staten skall då ersätta markägarna för eventuella förluster som kan uppstå på grund av inskränkningarna. Även specifikt hotade växt- och djurarter måste kunna skyddas genom restriktioner i markanvändningen. Förstörd natur hör till det som är mycket svårt att åtgärda, i större skala blir det av ekonomiska skäl omöjligt.

Nationalparker

Nationalparker skall omfatta områden där naturen i huvudsak får utvecklas fritt. Marken bör ägas av staten. Naturen i nationalparker skall normalt inte behöva någon skötsel. Nationalparker skall därför i princip inte ha några driftskostnader utom för viss övervakning. Ett par sydsvenska nationalparker utgörs emellertid av kulturparker av skilda slag, vilka kräver särskild vård.

Skyddet skall enligt vår mening vara mycket starkt. Svenska nationalparker bör kunna tjäna som internationella referensområden. Ingrepp bör fås ske endast efter lagstiftning i varje särskilt fall.

I de nordliga nationalparkerna, Stora Sjöfallet och Abisko, har vid flera

tillfällen olika ingrepp gjorts, bl. a. vägbyggen och vattenfallsutbyggnad. De exploaterade områdena urholkar respekten för nationalparksbegreppet. Dessa delar bör överföras till naturreservat.

Mot. 1987/88
Jo751

Inom den planerade jätteparken i Kirunafjällen är avsikten att också utveckla turismen. De delar av parken som skall brukas för sådana ändamål bör dock skyddas på annat sätt, såsom naturreservat eller naturvårdsområde.

Det unika Sjaunjaområdet har nyligen åtminstone till en del skyddats som naturreservat. Riksdagen har redan tidigare enhälligt uttalat att snara åtgärder för att bevara Sjaunjaområdet borde vidtas. Naturreservatsskyddet är dock för svagt och området bör i sin helhet bli nationalpark.

Det i Norden unika Stora Alvaret på Öland bör bevaras. Dess djur- och växtliv har enastående värden, som kan hotas genom igenväxning. Uppdrag bör ges åt naturvårdsverket att finna lämpliga bevarandeformer, t. ex. genom skötselkontrakt.

Naturreservat m. m.

Naturområden kan i dag avsättas som naturreservat av flera olika skäl, bl. a. för att det är naturskönt, värdefullt för friluftslivet etc. Innebörden av naturreservatsbildning är att markägaren åläggs restriktioner för markanvändningen.

Naturreservat skall enligt vår mening vara ett skydd för att bevara särskilda naturtyper, t. ex. biotoper för hotade arter och geologiska formationer. I naturreservat skall till skillnad från nationalparker en viss mänsklig påverkan tillåtas för att bevara olika typer av kulturlandskap och miljöer som ängar, alvarmarker, hagar och slåttermysrar.

Begreppet naturskydd bör därför renodlas. Områden skall inte avsättas som naturreservat av friluftslivs- eller rekreationsskäl. Naturreservaten skall vara tillgängliga för människor endast i sådan utsträckning att reservatets skyddssyfte inte motverkas.

Naturreservat kan ägas av enskilda, företag, kommuner eller staten. För icke offentliga markägare skall gälla att restriktionerna berättigar till ersättning om de försvårar pågående markanvändning.

Många nu hotade djur och växter förekommer i kulturpåverkade marker. Det är angeläget att deras särskilda krav på miljö blir klarlagda och att skötseln av naturreservaten utförs rätt. Annars förfelas syftet med reservatet.

Där det är möjligt bör en markägare mot ersättning få ett tillsynsansvar för naturreservaten. Härigenom uppnås en personlig ansvarskänsla och kostnaden för tillsynen kan minskas.

Denna modell kan även användas för vård av annan naturvårdsmark.

Många av dagens naturreservat är inte av den typ vi avser med begreppet naturreservat. Dessa bör därför få annan status och om så behövs annat skydd. Regeringen bör ges i uppdrag att utvärdera syftet med nuvarande naturreservat. Vid utvärderingen bör utomstående bedömare anlitas.

Vid avsättningen av naturreservat skall också en vårdplan upprättas. Samtidigt bör upprättas en plan över driftskostnaderna på kort och lång sikt. Avsättningen av flera nya reservat får inte leda till att skötseln av dessa och de redan existerande försämras.

De intrångs- och marklösensättningar som utbetalas till enskilda markägare bör kunna spridas i tiden efter en upprättad plan. Den skattebelastning, som uppkommer vid ett enda betalningstillfälle, innebär påfrestningar för markägaren och bidrar till ett ointresse för denna bevarandeform. Andra lösningar bör också prövas genom t. ex. markbyten, varvid statligt ägd mark skall kunna erbjudas den enskilde som ersättning.

Den omfattande inventering av traditionellt brukade hagar och ängar som pågår inom ramen för de nu utgående statliga bidragen kommer att ge ett mycket värdefullt bakgrundsmaterial för skyddet av dessa marker. Bidraget bör utgå med en arealrelaterad ersättning som beräknas efter vårdobjektens viktighet. De får inte vara så låga att brukaren inte upplever sina insatser som fullt värdesatta.

Skydd av arter och genetisk variation

Antalet hotade svenska djur och växtarter ökar. Orsakerna är flera, men den vanligaste är förändrad markanvändning. Främst förefaller det som om igenväxningen av ängar, strandängar och hagar utgör ett hot. Fauna- och floravården är en försummad del av naturvården och bör ges en större tyngd. En utökad forskning inom området är angelägen.

När arter försvinner eller reduceras i antal sker en genetisk utarmning. Variationen blir mindre både genom att antalet individer minskar och genom att avstånden mellan individerna ökar. Det är angeläget att bevarandet så långt det är möjligt sker i arternas egen miljö.

Bland de högre växterna finns omkring 30 arter som enbart förekommer i Sverige. Att skydda dessa s. k. endemiska arter är en särskilt viktig svensk angelägenhet.

Skyddet för djur- och växtarter bör förstärkas inom ramen för en effektivare naturskyddslagstiftning. Artskyddsbestämmelser bör gälla för både växter och djur. Artskyddet måste också verka förebyggande. Särskilt angelägna att skydda är, förutom de starkt hotade arterna, även de arter som i Sverige fortfarande har vitala populationer men som i världen i övrigt är starkt hotade.

Vi föreslår att det införs bestämmelser i naturskyddslagen som ger ett direkt skydd för hotade arter och för arter med en hotad genetisk variation. Denna fråga bör tas upp vid en revidering av naturvårdslagen.

Enskilda initiativ för att vårda och bruka äldre kulturlandskap bör uppmuntras. Som ett exempel kan nämnas att den starkt hotade orkidén vityxne har både räddats och förökats genom en enskild lantbrukares spontana naturansvar och initiativ.

Växter som är attraktiva att plocka eller gräva upp skall skyddas genom fridlysning. Fridlysningsreglerna behöver dock revideras och generaliseras. I dag finns t. ex. åtta olika fredningsbestämmelser för blåsippan i olika län.

Privata markägare skall inte behöva drabbas av att de på sin mark har en hotad art. Skyddet för arter bör bekostas av det allmänna. Ersättning skall därför utgå för försvårande av pågående markanvändning. Den skall vara sådan att markägaren upplever det positivt att ta sitt ansvar för den hotade arten.

Inom ramen för den nordiska genbankens verksamhet bör även skyddet av genetiska resurser hos vilda växter och djur övervägas. Även de botaniska trädgårdarna kan ge en värdefull hjälp genom att t. ex. föröka upp hotade arter för att senare utplantera dessa på lämpliga platser.

Fauna- och floravårdskommittéerna vid SLU bör ges resurser så att deras samlade data om hotade djur och växter når en god spridning. Informationen om denna verksamhet behöver utökas. Kommittéerna är viktiga remissinstanser och bör utnyttjas vid t. ex. en revidering av hänsynsreglerna inom jord- och skogsbrukslagstiftningen.

Enskild natur- och kulturvård

Äldre typer av kulturlandskap hör till de i dag mest hotade naturområdena i Sverige. De som skött detta landskap och därmed befrämjat ett rikt och varierat djur- och växtliv är Sveriges jordbrukare. Som naturvårdare är de oöverträffade.

Statliga styråtgärder för markanvändningen ger ofta negativa miljöeffekter. Så har t. ex. bidraget till de s. k. 5:3-skogarna i många fall fått till effekt att hagmark planterats med barrskog. Detta bidrag bör avskaffas utanför stödområde A och B. Den enskilde markägaren bör själv avgöra markanvändningen.

I stället för att naturvårdsresurserna satsats på jordbruket har emellertid medel nästan uteslutande gått till olika myndigheter med följd att naturvården blivit institutionaliserad.

Genom att ge ett utökat förvaltaransvar till markägarna blir förutsättningarna bättre att rädda den svenska kulturbygden. Vi föreslår därför att ersättning skall kunna ges till dem som vill vårda värdefulla naturmarker såsom ängar och hagar.

Ett sådant förvaltaransvar skulle också stimuleras av att den enskilde fick ökade möjligheter att förvärva mindre jordbruksfastigheter. En fördjupad förståelse mellan tätort och landsbygd skulle kunna växa fram och ge det svenska kulturlandskapet en ökad chans att överleva.

Skogar

De mycket små rester som finns kvar av den svenska urskogen eller urskogslika skogar är det synnerligen angeläget att i största utsträckning bevara. De har ofta en specialiserad fauna och flora och utgör ofta något av en skogsbotanisk genbank. Anspråken på dessa marker är stora från det moderna skogsbrukets sida. Särskilt viktigt är det att undanta dessa områden och ge dem ett varaktigt skydd från avverkning i den södra landshalvan, där även lövskogar finns.

I våra barrskogar bör ett större inslag av lövträd tolereras. Blandskogen med ett stort ädellövträdsinslag, som dock inte uppfyller "ädellövskogslagens" krav, bör undantas från kravet på avverkning och barrplantering.

Det fjällnära barrskogsbältet står för så stora naturvärden och har så stor betydelse för rennäringen och turismen att det i sin helhet bör undantas från storskaligt skogsbruk. De fjällnära skogarna ägs till stor del av Domänver-

ket. Enligt vår mening bör denna skog avyttras till enskilda i de områden som berörs. Detta skulle sannolikt garantera ett småskaligt, arbetsintensivt skogsbruk med ökad naturvårdshänsyn.

Mot. 1987/88
Jo751

Såväl i de fjällnära skogarna som i övriga skogar i vårt land främjas mångfalden i skogsbruket genom spritt enskilt ägande och mindre statlig styrning, bl. a. till gagn för viktiga miljövärden.

Våtmarker

Våra våtmarker har ofta en särpräglad såväl fauna som flora vilka är angelägna att bevara. De är viktiga för viltet och viktiga rastplatser för flyttande fåglar. I områden med kalhyggen och stor vattenavrinning utgör de en typ av utjämningsmagasin som motverkar översvämningar nedströms. Även globalt är våra våtmarker av betydelse. Convention of Wetlands upptar ca 20 internationellt skyddsvärda områden i Sverige. Sverige anslöt sig till konventionen år 1972.

Brytning av torv kan innebära oåterkalleliga skador på myrar och på de växter och djur som är beroende av myrarna som livsmiljö. Genom att ge ett undersökningstillstånd för Gullhögsfloarna i Härjedalen har regeringen visat sin bristande respekt för stora och riksangelägna naturvärden. Den nämnda myren har av såväl vetenskap som naturvård klassats som ett riksobjekt och har ingen direkt motsvarighet i landet.

En utbryten torvmyr eller ett utdikad rikkärr kan aldrig återställas. Cirka en tredjedel av Sveriges våtmarker är i dag mer eller mindre torrlagda. I Sydsverige är det 90 %. Enligt vår mening bör i princip kvarvarande sydsvenska våtmarker bevaras, särskilt i de kalkrika områdena. Naturvärden måste här få komma in i ett tidigt planeringsstadium. Utdikningsföretag måste följa gällande lagar och överträdelse påtalas och beivras.

Vattendrag

Eftersom huvuddelen av vattendragen i Sverige används för energiproduktion är det utomordentligt viktigt att bevara dem som fortfarande är helt orörda. Dessa utgör en mycket viktig naturresurs för hela landet.

Moderata samlingspartiet anser att de orörda huvudälvarna inte bör byggas ut. Dessa står för så stora miljövärden att de måste bevaras. För att uppnå riksdagens fastställda mål om vattenkraften krävs dock en viss utbyggnad av vattenkraft även om kärnkraften drivs så länge som de höga säkerhetskraven är uppfyllda. Utbyggnaden bör främst inriktas på ombyggnad och effektivisering av befintliga anläggningar.

Lagar

Den nuvarande naturvårdslagen har betydande brister och behöver moderniseras. Till bristerna hör att den är svår att samordna med andra lagar inom miljöområdet. PBL-överenskommelsen mellan socialdemokraterna och centern har också föranlett en försvagning av naturvårdshänsynen inom de areella näringarna. Lagen tillgodoser inte skyddet av hotade djur och växter.

Vi anser att en utredning bör tillsättas för att lägga förslag om en modernisering av naturvårdslagen. Utredningen bör också söka finna en bättre samordning mellan lagarna inom miljöområdet samt lägga förslag om införande av miljökonsekvensbedömningar.

Mot. 1987/88
Jo751

Jordbruket och miljön

Jordbruket och odlingslandskapet uppfattas som och är en positiv faktor för miljön. Att utnyttja naturens och markens produktionsförmåga är en grundläggande nödvändighet för mänsklig överlevnad och utveckling. Våra glesbygder är tack vare ett aktivt lantbruk ännu en levande landsbygd som erbjuder rika skönhetsupplevelser.

Växtnäringsämnen från jordbruket kan emellertid genom läckage genom jorden föras till vattendrag och sjöar och där ge negativa miljöeffekter.

I jämförelse med våra grannländer används dock betydligt mindre kvävegödsel i Sverige.

Tabell 2:

Kvävegödslingsförbrukningen beräknad som kg kväve per ha åkermark

	1975	1982	Förändring 1975–1982
Sverige	86	84	– 2
Danmark	127	147	+ 20
Norge	124	136	+ 12
Finland	75	92	+ 17
Belgien	208	237	+ 29
Holland	533	530	– 3
Storbritannien	152	224	+ 72
Västtyskland	152	196	+ 44
Irland	123	305	+ 182

Källa: SCB Miljövärlden 1985

Undersökningar visar att läckaget från icke gödslad, odlad mark är nästan lika stort som från normalgödslad mark. Detta beror på att nedbrytningsprocesser i marken ger kväve, som till en del försvinner via dräneringssystem ut till vattendrag. En markerad ökning av kväveförlusterna uppstår vid spridning av stallgödsel tidigt på hösten på icke bevuxen mark.

Stallgödsel sprids ofta under hösten och senvintern. Växtnäringsförlusterna blir då stora, eftersom det inte finns någon gröda om kan ta hand om näringen. Orsakerna till att stallgödseln sprids på hösten och vintern är den ofta begränsade lagringskapaciteten samt att hanteringen av stallgödsel är arbetskrävande och svår att hinna med i vårbruket. Dessutom kan spridningen av stallgödsel vid denna tidpunkten leda till att packningsskador uppstår i jordarna.

Moderata samlingspartiet föreslår att ett statligt bidrag till byggande av större gödselvårdsanläggningar införs, vilket bl. a. skulle öka möjligheterna till vårspridning. Bidraget kan finansieras med de medel som hittills inkommit från gödselskatten. Långsiktigt bör djurhållningen anpassas till

arealunderlaget på brukningsenheten.

Kunskapen om hur läckage av växtnäringen sker är fortfarande bristfällig. En satsning på fortsatt kunskapsuppbyggnad är nödvändig. Den bör kunna ge underlag för rekommendationer om gödselmängder, spridningstidpunkt, läckagerisker etc.

Spridningen av slag från reningsverk på åkermark har diskuterats intensivt under senare tid. Slam från tätorter med obetydlig industri är i allmänhet ett mycket gott gödselmedel, medan slam från tätorter med stor industriverksamhet kan innehålla betydande mängder skadliga ämnen. Regeringen bör därför snarast fastställa låga gränsvärden för skadliga ämnen i slam som används på åkermark. Kommunerna skall därefter garantera att dessa värden inte överskrids.

Spannmålens innehåll av tungmetallen kadmium ökar. Eftersom kadmium är skadligt måste motåtgärder vidtas. Det kan ske genom att kadmiumhalten i gödselmedel och slam minskar. Det är också viktigt att det luftburna kadmiumet från förbränning hålls på en mycket låg nivå.

Utvecklingen av de kemiska bekämpningsmedlen går mot allt mindre giftiga och alltmer selektiva medel. Samma effekt som tidigare erhöles med stora doser kan i dag uppnås med växentligt lägre doser, bl. a. tack vare förbättrad sprututrustning och sprutteknik. En halvering av bekämpningsmedelsanvändningen är möjlig att uppnå vad gäller använd preparatmängd. Väl avvägda bekämpningsåtgärder är till nytta för både konsumenten och producenten.

Användningen av växtskyddsmedel kan minska ännu mer tack vare framgångsrik forskning, som nu utvecklat lågdospreparat, där endast en tusendel av tidigare mängd ger fullgod verkan. Dessa är dessutom långt mindre giftiga än tidigare använda preparat, räknat per kg substans.

En oförsiktig användning av växtskyddsmedel i vår närmiljö och våra trädgårdar kan innebära risker. Genom ett ökat personligt ansvarstagande och ökade kunskaper kan riskerna minskas.

Möjligheten att genom växtförädling få fram nya sorter med stor motståndskraft bör till fullo beaktas. Härigenom skulle behovet av växtskyddsmedel kunna sänkas.

De växtskyddsmedel som anses medföra risker har förbjudits i Sverige. De borgerliga partierna försökte nyligen i riksdagen få beslut om att gränsvärden för dessa förbjudna ämnen sätts till noll vid import. Socialdemokraterna och kommunisterna motsatte sig detta. Enligt vår mening bör växtskyddsmedel förbjudas endast om det kan beläggas att de är farliga.

Det har på senare tid framkommit undersökningsresultat som visar att små mängder växtskyddsmedel läckt ut till våra vattendrag. Detta är inte acceptabelt. Det är angeläget att klargöra hur detta sker och vilka preparat som kan spåras vid dessa läckage. Därefter bör åtgärder för att eliminera problemet vidtagas.

En orsak till att bekämpningsmedelsrester förekommer i vattendrag kan vara olyckshändelser i samband med påfyllning av lantbrukssprutor. Fyllning av sprutorna direkt från vattendrag och brunnar bör därför förbjudas.

Kultur- och naturmiljön betyder för många människor också trygghet – trygghet som ligger i förankring i värden vid sidan av de materiella. Den frihet och det välstånd som vi som enskilda människor söker vore otänkbar utan den fria natur som betyder så mycket för oss svenskar.

Bostadsbyggandet under efterkrigstiden har varit synnerligen omfattande. Socialdemokraterna drev fram den politik som raserade många av de rika gamla kulturmiljöer vi i dag så gärna skulle vilja ha tillbaka och ersatte dem med enhetlig tristess.

Ett annat tänkande måste genomsyra bostadspolitiken. Ett bostadsområde skall ge hemkänsla.

Vårt lands sällsynta goda möjligheter att kombinera natur och byggnader måste på ett bättre sätt tas till vara. Men parker och grönområden behöver inte alltid var tuktade och underhållskrävande. De kan t. ex. avsättas som odlingslotter. Naturparken, de bevarade häll- och våtmarkerna eller ängen kan också vara en lösning.

Kulturlandskapet ställer stora krav på känsligt handlag. En vägdragning blir bestående i kanske tusen år – då får den inte tillkomma på en slump eller med en småsnål attityd. Vägar kan förstöra naturen men även, i lyckliga fall, öppna naturen för människan. Men i varje ställningstagande till ingrepp i landskapsbildningen måste de långsiktiga miljöhänsynen väga tungt.

För moderata samlingspartiet är det viktigt att såväl lokalt som centralt verka för en ökad valfrihet så att de enskilda människornas krav på ett miljövänligt boende med rötter i svensk kulturtradition får ett starkt genomslag.

Vatten

Svenska vatten är utsatta för utsläpp som utgör allvarliga miljöhot. För att minska dessa hot krävs utsläppsbegränsning i såväl Sverige som i vår omvärld. Det finns anledning att se särskilt allvarligt på de kemiska ämnen som anrikas i näringskedjorna och som bryts ned mycket långsamt.

Toxafen, DDT, PCB är av denna typ och återfinns i fåglar och marina organismer. Varken toxafen eller DDT används i Sverige, och PCB endast i ringa omfattning. Medelhalten DDE (från DDT) och PCB i sillgrissleägg har sjunkit till ca 15 % av topnivån vid 1970-talets början men visar nu åter en svag ökning. Östersjöns sälar, som hotas av utrotning, innehåller ofta höga halter PCB. Detta kan störa fortplantningen. Sälar med skador på fortplantningsorganen påträffas ofta. Sverige bör verka för att användningen av dessa medel förbjuds eller kraftigt begränsas.

Den svenska massaindustrin har stora utsläpp av stabilt klorerat organiskt material till havet. Dessa kan minskas genom hårda koncessionskrav till en nivå av 1,5 kg klorerat organisk substans (TOCl) per ton producerad massa. Om detta krav genomförs kommer utsläppen av TOCl att sjunka till 6 000 ton eller ca 25 % av nivån år 1975. Målet måste vara ännu lägre utsläpp. En stark satsning på teknikutveckling för att nå ner till nollutsläpp pågår inom svensk massaindustri. Det är dock av utomordentlig vikt att samma

långtgående krav ställs i våra konkurrentländer, bl. a. i Finland.

Utsläpp av metaller till havet bör minskas. Detta gäller framför allt kvicksilver och kadmium, men även koppar, bly och tenn. Kviksilverutsläppen i Sverige bör minska när batteriinsamlingen slår igenom. Om återvinningen trots vidtagna åtgärder inte blir tillfredsställande kan effektiviteten enligt riksdagens beslut höjas med pantsystem.

Beslutet om katalytisk avgasrening medför att blyutsläppen från personbilar minskar kraftigt framöver. Luftnedfallet svarar för nära 90 % av den totala blytillförseln till våra hav.

Tennorganiska föreningar, som används bl. a. i båtbottnfärger, kan ge miljöskador och användningen bör därför starkt begränsas.

Ett miljöproblem som uppmärksammades på 1960-talet var igenväxning av sjöar och vattendrag som en följd av utsläpp av framför allt fosfor från industrier och samhällen. En kraftig utbyggnad av reningsverk åstadkom stora förbättringar. Vattnet i storstaden Stockholm blev åter fiskrikt och badbart.

På senare tid har havsmiljön i vissa områden drabbats av massutveckling av alger, syrebrist och fiskdöd. Många forskare anser att det är kvävetillförseln till havet som orsakar detta. Näringstillförseln har samtidigt ökat den totala fisktillgången. Bilden kompliceras också av att syrebrist och fiskdöd har registrerats för hundratals år sedan, långt före dagens intensiva jordbruk och biltrafik.

Många skäl talar för att stora utsläpp av fosfor och kväve ökar risken för syrebrist och fiskdöd i vissa områden. Det är en viktig forskningsuppgift att ta reda på vid vilka nivåer utsläppen av dessa näringsämnen övergår från att ha en positiv verkan till en negativ. Starka skäl talar dock för att vi redan nu måste minska utsläppen av näringsämnen till haven. En god början har tagits genom beslutet om avgasrening, som kommer att kraftigt minska kväveutsläppen från personbilar.

Moderata samlingspartiet har i riksdagen föreslagit att våra reningsverk efter hand bör utformas med fungerande kvävereduktion.

Jordbruket kan och skall genom anpassad gödselanvändning minska utsläppen. Aktionsgruppen mot havsföroreningar föreslår beträffande jordbruket i södra Sverige följande:

- Anpassning av gödselhanteringen till tillgänglig spridningsareal för stallgödsel.
- Ökat lagringsutrymme för stallgödsel.
- Begränsning av möjligheter att sprida stallgödseln under höst och vinter.
- Förbud mot oönskat träda.

Moderata samlingspartiet föreslår i annan motion att medel skall tas från gödselskatten för att stimulera investeringar i ökad lagringskapacitet för stallgödsel. Vi kan i övrigt stödja föreslagna åtgärder.

Internationella överenskommelser har lett till att oljeutsläppen från fartyg avsevärt minskat.

Illegala utsläpp av den typ som den svenska västkusten drabbades av hösten 1987 är mycket allvarliga för växt- och djurliv, och kostnaderna för sanering höga.

Införandet av ett märkningssystem som gör det möjligt att relatera ett visst

utsläpp till ett visst fartyg skulle omöjliggöra dolda miljöbrott av denna typ.

Sverige bör även verka för skärpta bestämmelser om tömning av toalettavfall och annat avfall från färjor i Östersjön.

Mot. 1987/88

Jo751

Luft

Världens energianvändning ger upphov till stora miljöproblem. Ett internationellt sådant är luftföroreningarna som transporteras långväga över gränser och mellan nationer. Luftföroreningarna har alltmer kommit att framstå som energianvändningens stora miljöproblem.

Luftföroreningar och energianvändning

Moderat miljöpolitik har de senaste åren varit starkt inriktad på åtgärder mot luftföroreningar.

I Sverige är uppmot 1 000 cancerfall per år hänförliga till luftföroreningarna enligt cancerkommitténs beräkningar. Nedfallet av svaveldioxid framgår av nedanstående tabell.

Tabell 3

Sverige tar emot svaveldioxid från:	1 000 ton
Östtyskland	68
Polen	60
Sovjet	42
Tjeckoslovakien	32
Storbritannien	32
Västtyskland	30
Danmark	20
Övriga	270
Sverige	106
Totalt	660

Källa: EMEP: 1984

Sverige släpper ut 214 000 ton svaveldioxid och "exporterar" alltså drygt 100 000 ton till andra länder.

Tabell 4 kan ge en viss uppfattning om utsläppen vid förbränning. Avancerad reningsteknik kan minska utsläppen av svaveldioxid och kväveoxid med 70–80 %. I kondenskraftverk är utsläppen betydligt högre på grund av den lägre verkningsgraden.

Tabell 4:

Mot. 1987/88
Jo751**Utsläpp från ett värmeverk utan rökgasrening i ton per levererad TWh
(motsvarande ca 110 000 ton eldningsolja)**

	Olja 1 % svavel	Kol 0,7 % svavel	Natur- gas	Torv	Bio- massa	Elström från vattenkraft eller kärnkraft
Svavel- dioxid	2 300	2 400	110	0-1 000	110	0
Kväve- dioxid	1 700	3 400	570	1 700	1 700	0
Stoft	50	110	30	110-570	1 400	0
Kol- dioxid	360 000	510 000	260 000	960 000	450 000	0
Kvick- silver i kg	0,1	7	0,1	6	6-10	0
Bly i kg	100	100	0	5-8	100-300	0

Källa: Blågul miljö, Miljödatanämnden 1982

Svaveldioxidutsläppen ökade kraftigt i Sverige under 1950- och 1960-talen. Därefter har utsläppen minskat så att de nu är lägre än på 1950-talet.

Riksdagen har beslutat att utsläppen av svaveldioxid skall minskas med 65 % mellan 1980 och 1995. Denna målsättning beräknas kunna uppfyllas.

Efter 1995 beräknas enligt naturvårdsverket svaveldioxidutsläppen öka i samband med att kärnkraften avvecklas om inte ytterligare åtgärder vidtas. Riksdagen har inte accepterat de skärpningar i utsläppskraven för svavel som moderata samlingspartiet föreslagit. Ökningen mellan år 1995 och 2010 skulle bli 30 % om uträkningen baseras på den energiprognos som användes i utredningen om förtida avveckling av kärnkraften. En sådan ökning skulle innebära ett kraftigt bakslag i miljöarbetet. En senarelagd kärnkraftsavveckling skulle förhindra detta bakslag.

På motsvarande sätt beräknas kväveoxiderna öka från mitten av 1990-talet då kärnenergin skall ersättas med i huvudsak fossila bränslen. En sådan utveckling motverkar de positiva resultat som de hårdare kraven på bilismen leder till.

Försurning

Debatten om försurning har främst varit inriktad på utsläppen av svaveldioxid. Den bildas vid förbränning och omvandlas ofta till svavelsyra, som försurar vattendragen samt försakar skador på byggnader och kulturföremål.

Kunskapen om andra ämnen som bildas vid förbränning har på senare tid ökat. Även kväveoxiderna bidrar starkt till försurningen. De medverkar dessutom i bildandet av ozon, som redan vid låga koncentrationer kan ge skador på skog och annan vegetation, framför allt om luften innehåller kolväten. Då bildas även andraskadliga ämnen, s. k. fotokemiska oxidanter. Mätningar i Sverige har visat att höga ozonhalter förekommer varje sommar.

Försurningen av våra sjöar har kommit smygande. Vid ett pH-värde under

5,0 slås reproduktionen av all fisk ut. Fiskbestånden är utdöda eller starkt påverkade i ca 10 000 sjöar. Speciellt utsatta är sjöar på ren berggrund.

I sura vatten utlöses giftiga metaller som t. ex. kvicksilver. Fortsatt förorening kan hejdas genom kalkning. Det måste dock betraktas som ett uppehållande försvar. Huvudinriktningen måste vara att minska utsläppen vid källan.

Grundvattnet svarar för en betydande del av Sveriges försörjning med dricksvatten. Den sura nederbörden har påverkat grundvattnet. Surt grundvatten kan ge korrosion i kopparledningar och åstadkomma utfällning av koppar. Koppar i dricksvatten kan medföra hälsorisker.

Svårt skadad skog återfinns på många platser i Europa i dag. Många faktorer kan spela in vid uppkomsten av skogsskador. Forskarna blir emellertid allt mer säkra på att luftföroreningarna är en starkt bidragande eller utlösande faktor till de nya skogsskadorna i Centraleuropa.

Den mest omfattande skogsskadeinventeringen, som utförts av riksskogstaxeringen, visar (dec. 1986) skador i form av barrutglesning i främst inre Norrland samt vissa områden i Bohuslän och Sydsverige.

Vad som faktiskt orsakar skogsskadorna och i vilken utsträckning träden återhämtar sig är ännu ofullständigt känt, liksom hur markkemin påverkas genom luftföroreningarna. Det är därför viktigt att forskningen ges sådana resurser att man långsiktigt kan följa utvecklingen.

Människan i fozonen

Luftföroreningar kan påverka människors hälsa. Svaveldioxid verkar retardande på slemhinnorna. I normala fall suger näsans slemhinnor upp huvuddelen av svaveldioxiden. När det förekommer i kombination med sotpartiklar från eldning av fasta bränslen är det allvarligare. Med sotpartiklar som bärare kommer svaveldioxiden djupt ner i lungorna och kan underhålla eller förstärka kroniska infektioner, framför allt hos människor som har hjärt-lung-sjukdomar.

Falsk krupp, som drabbar småbarn och ger andningsbesvär och skrällande hosta, anses kunna framkallas av luftföroreningar.

Med sotpartiklar kan också tungmetaller och benspyren komma ner i lungorna. Benspyrenerna är cancerframkallande ämnen, som bildas vid eldning av t. ex. kol, torv och ved.

Kväveoxider bildas vid höga förbränningstemperaturer t. ex. i bilavgaser, som är ett problem framför allt i tätbebyggda områden. Bilavgaser innehåller dessutom andra hälsovådliga ämnen.

Kärnkraft och kärnvärme

Kärnkraften är miljövänlig. Den hjälper oss i Sverige att skydda våra orörda Norrlandsälvar, vilka utgör en omistlig naturtillgång. Den hjälper oss att minska förbränning och därmed rökgasutsläpp, vilket befriar vårt lufthav från tiotusentals ton svaveldioxid. Därmed räddas tusentals svenska sjöar från föroreningsskaden och minskar riskerna för att våra skogar skall gå samma öde till mötes som de i Västtyskland. Kärnkraften minskar risken för den cancer våra luftföroreningar förorsakar.

Cancerkommitténs bedömning att uppemot 1 000 cancerfall om året är att hänföra till luftföroeningarna ger oss en betydande säkerhet i konstaterandet att kärnkraften betyder mycket för att minska de sjukdomar som är relaterade till våra luftföroeningar.

Om kärnkraften i Sverige skulle ersättas med annan elproduktion baserad på kol, skulle utsläppen av luftföroeningar varje år öka med:

Svaveldioxid	45 000 ton
Kväveoxider	21 000 ton
Koldioxid	12 000 000 ton
Arsenik	320 kg
Kadmium	160 kg
Bly	3 200 kg
Kvicksilver	160 kg
Vanadin	16-24 ton
Zink	14 ton
Kolväten	4 200 kg

Dessutom skulle vi årligen tvingas ta hand om fyra miljoner ton kolaska, som vid deponering kan ge miljöfarliga läckage till våra vattendrag.

Efter olyckan i Tjernobyli har en ny bedömning av de svenska kärnkraftverkens säkerhet gjorts. Energirådets expertgrupp har därvid klart uttalat att en omprövning inte är tekniskt motiverad. Inte ens vid allvarliga olyckshändelser i svenska kärnkraftverk skall några dödsfall kunna inträffa, eftersom alla svenska reaktorer nu förses med samma sorts säkerhetssystem som redan finns i Barsebäck.

Kärnkraftens avfallsproblem har i Sverige lösts på ett sätt som väckt internationell uppmärksamhet genom låg risknivå för miljön och höga säkerhetskrav i omhändertagandet av avfallet. Den redovisade metoden med inneslutning i kraftiga kopparkapslar, som omsluts av lermaterialet bentonit i stabil berggrund på 500 m djup har såväl av den nuvarande regeringen som tidigare borgerliga regeringar ansetts innebära en sådan säkerhet att kärnkraftslagarnas krav har uppfyllts och därmed driftstillstånd givits åt kärnkraftverk i Forsmark, Oskarshamn och Ringhals.

Svensk kärnbränslehantering AB (KBS) – ett av Sydkraft, Vattenfall, OKG och Forsmark gemensamt ägt bolag – arbetar på att vidareutveckla den redan i dag accepterade slutförvaringstekniken. KBS räknar med att redan under nästa år kunna redovisa sina resultat och förslag vad gäller slutförvaringen av använt kärnbränsle m. m.

Kärnkraften i Sverige har hittills befunnits säker och miljövänlig. Enligt vår mening måste säkerheten och ekonomiska bedömningar avgöra kärnkraftverkens framtid.

Kärnkraften utvecklas snabbt. Ökade erfarenheter och tillgången till ny teknik leder till ständigt ökad säkerhet. På olika håll – inte minst i Sverige – har under senare år tagits fram små, självreglerande, kärnvärmereaktorer (Secure), som skulle kunna ersätta de på olja, kol eller annat bränsle baserade värmeanläggningarna. Därigenom skulle ytterligare värdefulla bidrag till en förbättrad miljö kunna åstadkommas. Moderata samlingspartiet är positivt till kärnvärmetekniken. Den omfattades inte av 1980 års folkomröstning om kärnkraften.

Kärnvärmeverk av typen Secure med extremt höga säkerhetskrav kan byggas i storlekar som möjliggör en ökad decentralisering av Sveriges energiproduktion. De uppfyller mycket högt ställda miljökrav.

Från säkerhetssynpunkt är det fel att förbjuda drift av Secure. Från miljöskyddssynpunkt är kärnvärme mycket överlägsen olje-, kol-, flis- och torveldade värmeverk.

Statens energiverk presenterade den 9 december 1987 sin av regeringen beställda utredning "Avveckling av två reaktorer". I denna sägs att det går att avveckla två reaktorer vid mitten av 1990-talet under förutsättning att elförbrukningen ökar långsammare i framtiden. Elpriset kommer att öka 6 öre per kWh. Vid den nuvarande elförbrukningen på 130 TWh medför denna prishöjning en belastning för det svenska folkhushållet på 7,8 miljarder kronor per år eller nära 1 000 kr. per invånare. Småhusägare kommer att få årliga merkostnader på ca 1,2 miljarder kronor och industrin på ca 3 miljarder kronor.

I den mån nya kraftverk krävs för att ersätta bortfallet från kärnkraftverk anser Energiverket och Vattenfall att kolkraftverk är det bästa alternativet.

Alla fakta talar för att en sådan ersättning blir nödvändig. Detta understryks av följande uppgifter om elförbrukningen:

Under åren 1982–87 steg elförbrukningen i Sverige från 96 TWh till 130 TWh eller med drygt 6 % per år. I Danmark och Norge bedöms förbrukningsökningen ligga mellan 2–3 % per år.

Statens Energiverks bedömning att den svenska elförbrukningen enbart skulle öka från i dag 130 TWh till 132 TWh år 1997 är helt orealistisk. Den leder, enligt vår mening, till helt felaktiga slutsatser när det gäller framtida användning av kol och andra bränslen och konsekvenserna av detta för miljön i Sverige.

Enligt vår uppfattning kräver ansvaret för miljön hårda restriktioner för utsläpp från olika energikällor. En förtida avveckling av kärnkraften får aldrig resultera i att nödvändiga miljökrav på alternativ energi eftersätts.

Sverige bör i internationella förhandlingar verka för att kärnkraftsreaktorer av den typ som havererade i Tjernobyl byggs om så snart som möjligt enligt de säkerhetsföreskrifter det internationella atomenergiorganet IAEA föreslagit.

Olja

En fortsatt nedgång i oljeförbrukningen är viktig, inte minst från hälso- och miljösynpunkt. Utsläppet måste vid den kvarvarande oljeförbränningen sänkas till 0,1 gram svavel per megajoule genom att större anläggningar förses med effektiv avsvavlingsutrustning eller genom val av lågsvavlig olja. Ett gränsvärde för kväveutsläpp vid förbränning av olja i större anläggningar bör sättas till 0,1 gram NO per megajoule.

Kol

Moderata samlingspartiet har föreslagit ett gränsvärde för utsläppen på 0,05 gram svavel per megajoule för *alla* kolanläggningar. Detta krav innebär en

väsentlig skärpning av nuvarande i praktiken tillämpade koncessionskrav och är betydligt strängare än de krav riksdagens socialistiska majoritet har antagit. Vi vidhåller vårt tidigare krav. Med hänsyn till de miljöskador som kan uppkomma genom kväveoxidutsläpp vill vi även skärpa kraven på reningsåtgärder. Gränsvärdet för kväveoxider vid kolförbränning bör därför sättas till 0,1 gram kväveoxid per megajoule.

Vid en utveckling av kärnkraften bör detta gränsvärde, i enlighet med Naturvårdsverkets förslag, skärpas till 0,05 gram per megajoule eftersom kväveoxidutsläppen då kan förväntas öka.

Torv och bibränslen

Biobränslen är material av biologiskt och organiskt ursprung som ej eller obetydligt omvandlas. Vid förbränning bildas inget nytillskott av koldioxid, eftersom det som bildas vid förbränningen motsvarar det som växterna absorberat för sin egen uppbyggnad.

Torv är ett fossilt bränsle. Förbränningen av torven ger till skillnad mot biobränslen ett nytillskott av koldioxid till atmosfären.

Förbränningen av biobränslen och torv ger normalt lägre svavelutsläpp än olja och kol medan kväveoxidutsläppen är av samma omfattning. Förbränningstekniken spelar dock stor roll och kan begränsa utsläppen. Inga fastställda riktvärden för utsläpp av kväveoxider finns i dag. Vid försök att begränsa kväveoxidutsläppen ökar utsläppen av andra organiska föreningar. Stoftutsläppen, som kan innehålla många cancerogena ämnen, är stora framför allt vid torvförbränningen. Utsläppen av kvicksilver och bly är relativt höga. Stränga reningskrav måste därför ställas också vid torv- och biobränsleförbränning. Sålunda bör samma utsläppskrav som vid kolförbränning gälla för större anläggningar. Gränsvärdet för kväveoxidutsläppen bör därför sättas till 0,1 gram per megajoule.

Vid ledning av främst torv uppstår stora mängder aska. Askan innehåller flera miljöskadliga ämnen. Restprodukterna deponeras genomgående i kommunala deponier. En reglering av dessas skötsel och långsiktiga vård är angelägen liksom riktlinjer för deras placering.

Naturgas

År 1985 inleddes de första naturgasleveranserna i sydgasnätet. En fjärdedel av sydvästra Skånes oljeanvändning ersätts i slutet av 1980-talet med gas.

En övergång från eldningsolja till gas innebär från miljösynpunkt stora vinster. Kväveoxidutsläppen minskar med ca 60 % i förhållande till eldningsolja. Gasen ger inte heller någon aska att deponera. Gasen är dock ett fossilt bränsle och ger därför betydande utsläpp av koldioxid.

Värmepumpar

Värmepumpsanläggningar är från miljösynpunkt överlägsna fossileldade system. De två tredjedelar av energin som kommer från vatten, mark eller luft åstadkommer ingen känd miljöpåverkan av betydelse. Den tredjedel av

energin som tillförs i form av elström kommer normalt från vattenkraft eller kärnkraft med mycket liten miljöpåverkan. På senare tid har dock problemet med freonutsläpp från värmepumpar uppmärksammats. Detta är allvarligt och utsläppen måste avsevärt minskas. Den tekniska utvecklingen på området går snabbt, varför värmepumpar utan freon bör vara ett faktum inom en relativt snar framtid.

Energisparande

Det bästa sättet att minska miljöskadorna av energiproduktionen är att spara energi. En del miljöproblem har dock dykt upp i energisparandets kölvatten.

Medelradonhalten i våra bostäder ökade kraftigt under 1970-talets senare del, då ökad tätning av husen och värmeåtervinning minskade ventilationen. Höjningen av radonhalten uppgick till ett värde som motsvarade den ökade strålbekstrålningen på de människor som i Sverige drabbades hårdast av Tjernobylnedfallet. Radonhalten har på senare tid sjunkit något men ligger fortfarande kvar på en hög nivå. Detta faktum representerar ett miljöproblem som måste åtgärdas.

Värmeåtervinning genom att återcirkulera inomhusluft kan också ge miljöproblem i vår inre miljö. I hyreshus med ett stort antal rökare utsätts alla hyresgäster för de risker som sammanhänger med indirekt rökning. För allergiker kan återcirkulation av inomhusluften ge allvarliga problem även av andra skäl än rökningen.

Det är alltså av stor vikt att utveckla energisparande på ett sätt som inte utsätter människor för nya risker.

Ett miljövänligt transportsystem

Inom samtliga samhällsområden måste värnandet av miljön prioriteras. Detta gäller inte minst inom kommunikationsområdet. Ett väl fungerande transportsystem är viktigt för samhällets funktion och utveckling. Detta går mycket väl att kombinera med en framsynt miljöpolitik.

Personbilar

I Sverige, som är ett relativt glesbefolkat land, är fungerande, individuella transporter en förutsättning för att samhället skall fungera. Bilen utgör därvid ryggraden i det svenska transportsystemet. Åtta resor av tio sker med bil.

Moderata samlingspartiet har i riksdagen varit pådrivande för en snabb frivillig övergång till avgasrenade bilar, med stimulans i form av skatterabatter vid bilinköp eller på fordonsskatten.

Den borgerliga regeringen i Västtyskland var tidigt starkt pådrivande inom EG och införde redan i juli 1985 skatterabatter på avgasrenade bilar och på blyfri bensin med sikte på att införa ett obligatorium för 1989 års bilmodeller.

Sverige har kommit på efterkälken under den socialdemokratiska regeringen. Inte förrän sommaren 1986 fanns blyfri bensin att tillgå i rikstäckande nät.

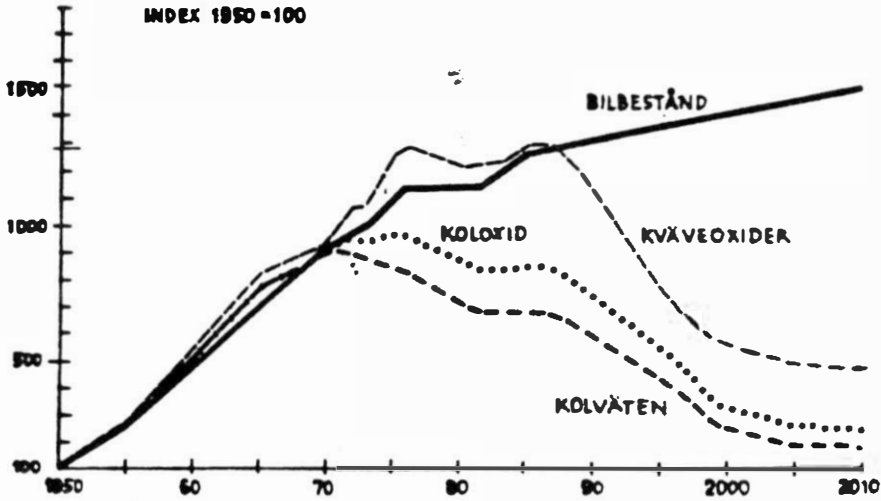
Våra moderata förslag om skattestimulanser för en övergång till avgasrenade bilar och blyfri bensin vann våren 1985 riksdagens bifall mot socialdemokraternas röster.

Mot. 1987/88
Jo751

Det förslag som efter valet hösten 1985 lades fram av den socialdemokratiska regeringen var i stort sett en kopia av de krav vi moderater framfört och som socialdemokraterna motsatt sig ett halvår tidigare.

Detta riksdagsbeslut var ett stort steg mot renare luft. Luftföroreningarna från bilar kommer i mitten av 1990-talet att ha minskat kraftigt.

Bilbeståndet och avgasutsläppen 1950–2010

Källa: Naturvårdsverket

Diagrammet visar att utsläppsvolymer för personbilarna redan år 2000 är tillbaka till nivån under senare delen av 1950-talet, trots att bilbeståndet mer än tredubblats.

Inom bilområdet har den katalytiska avgasreningen redan börjat verka. Åtgärder inom den befintliga bilparken måste dock uppmuntras. Riksdagen har också fattat ett beslut i denna riktning. Regeringen har dess värre inte tagit något initiativ i riktning mot att stimulera utsläppsminskningar. Detta är mycket beklagligt.

För att erhålla ytterligare utsläppsminskningar bör den nuvarande accisrabatten för taxibilars kvarstå under ett år. Taxibilarna svarar för en stor del av persontransporterna. Miljöeffekterna av denna åtgärd blir därför stora.

Övriga transporter

Mot. 1987/88
Jo751

Tabell 5 visar varustransporternas nuvarande fördelning:

Tabell 5:

Godstransportarbete i miljarder ton km	1960	%	1985	%
Lastbil	6,8	31,3	22,7	45,0
Järnväg	10,9	50,2	18,5	36,7
Fartyg	2,2	10,1	9,2	18,3
Flottning	1,8	8,3	–	–
Totalt	21,7	100,0	50,4	100,0

Källa: Transportrådet

Varu- och materialtransporter måste fungera. Oberoende av valet av transportmedel skall huvudmålsättningen vara att transporterna skall vara så effektiva som möjligt. Detta ger positiva resultat inom miljövården. Järnvägs-, flyg- och vägtransporter skall komplettera varandra så att de utnyttjas på bästa sätt.

Transporternas miljöpåverkan

Landsvägstransporterna står för en betydande del av utsläppen. Dieselutsläppen måste nedbringas. Detta kan ske genom skärpta utsläppskrav för dieselmotorer. I motion 1986/87:704 har vi föreslagit att USA-kraven även skall gälla i Sverige.

Naturvårdsverket föreslår samma obligatoriska krav som i USA på lastbilar från år 1995. Vi kan, om EG inför liknande krav, stödja naturvårdsverkets förslag. Naturvårdsverket föreslår också en frivillig övergång stimulerad med skatterabatter fr. o. m. 1991. Vi biträder även detta förslag. Om den tekniska utvecklingen inte medger kväveoxidminskning med 50 % vid denna tid bör stimulanserna även kunna utgå vid lägre utsläppsminskning.

Med en fortsatt övergång till en miljövänlig bilism kan, enligt beräkningar utförda av statens väg- och trafikinstitut, utsläppen minska till år 2000 så att kväveoxidutsläppen då uppgår till 66 000 ton mot 160 000 ton år 1980 – en minskning med 60 %. Kolväteutsläppen skulle minska från 210 000 ton år 1980 till 55 000 ton år 2000 – en minskning med 75 %. Koloxidutsläppen skulle minska under samma period från 1,4 miljoner ton till 330 000 ton, eller med 75 %. Om så sker har ett stort steg tagits mot en miljövänlig bilism.

Järnvägen

Järnvägens roll i det svenska transportsystemet har inte förstärkts de senaste åren. På längre sträckor är dock järnvägen ett miljövänligare alternativ än godstransport på landsväg.

Diskussionerna kring "ett nytt SJ" är intressanta. Moderata samlingspartiet har vid många tillfällen framfört att SJ måste förändras i riktning mot en

mer kund- och marknadsinriktad verksamhet. För såväl människor som företag är de viktigaste konkurrensmedlen tidsåtgång, komfort och pålitlighet. SJ bör i fri konkurrens med andra transportalternativ kunna utnyttja dessa fördelar.

Kollektivtrafik i tätort

Kollektivtrafiken i större tätorter erbjuder för närvarande ett miljöproblem. I Uppsala och Härnösand pågår intressanta försök med miljövänliga bussar, drivna av t. ex. vätgas. Dessa och liknande försök bör uppmuntras.

Flygtrafik

Utvecklingen mot ett flyg med mindre miljöstörningar bör uppmuntras, liksom det buller flygtrafiken åstadkommer.

Kväveoxidutsläppen från flygmotorer och kolväteutsläppen från avisning av flygplanen bör minskas.

Teknisk utveckling viktig

Erfarenheter visar att teknisk utveckling genererar energisnålare och mer miljövänliga lösningar. Det gäller inte minst inom transportområdet.

För att uppmuntra och påskynda den tekniska utvecklingen skall politiker fastställa gränsvärden i stället för att i detalj binda upp besluten i olika tekniska lösningar. Via rabatter, avgifts- och skattenedsättningar kan processen påskyndas.

Freoner och haloner

Stratosfären innehåller ett ozonlager som skyddar jordytan från ultraviolett strålning.

Redan år 1974 uttrycktes oro för att freonet (= halogenerade kolväten) kunde skada detta ozonlager. Freonerna kan ha en livslängd i atmosfären på upp till 120 år. Det skulle kunna ta ett par årtionden till ett sekel för ozonlagret att återställas.

Två omfattande studier av risken för dessa skador gjorda av världsmeteorologorganisationen WMO år 1985 och det amerikanska naturvårdsverket EPA år 1987 har fördjupat kunskapen och utgör underlag för de globala förhandlingar som den 16 september 1987 resulterade i en glädjande överenskommelse i Montreal om minskning av freonerna. Protokollat, som undertecknades av 24 länder, föreskriver kraftiga minskningar av ozonförstörande kemikalier och representerar en gemensam ansträngning att minska riskerna av fortsatt användning av dessa kemikalier.

Det är en historisk överenskommelse mellan nationer för gemensamma åtgärder för att förhindra en framtida skada. Under hösten 1987 har FN:s generalförsamling enhälligt antagit en resolution som uppmanar alla medlemsländer att ansluta sig till Montrealprotokollet.

Användningen av freoner var under 1970-talet relativt konstant på grund

av förbudet i många industriländer, bl. a. i USA och Sverige, att använda freoner i aerosolförpackningar. Minskningen på detta användningsområde förtogs emellertid snabbt fr. o. m. år 1983, då de nya användningsområdena tog överhand.

Montrealprotokollet föreskriver en sänkning av freonanvändningen med 20 % till år 1994 och med 50 % till år 1999 räknat från 1986 års nivå.

En annan viktig del av protokollet är bestämmelsen att föreskrivna minskningar av freoner och haloner skall kunna revideras om sammanställningar av vetenskapliga och andra data talar i den riktningen.

En utvärdering av effekterna av åtgärder enligt Montrealprotokollet utförd enligt de beräkningsmodeller som ligger bakom överenskommelsen visar att ozonlagret skulle minska med 1,3 % fram till år 2075, om den helt övervägande delen av världens länder var solidariska med överenskommelsen.

En utveckling utan kontroll – med den ökningstakt i användningen av freoner och haloner som vi hittills haft – skulle på motsvarande sätt minska ozonlagret med ca 40 % och ge omfattande skador på växt- och djurliv. Hudcancerfallen skulle öka mycket kraftigt.

En ensidig svensk handlingslinje som syftar till en 80-procentig minskning av freonanvändningen till år 1999 skulle minska skadan på ozonlagret med 1/50 000 och har alltså i praktiken ingen betydelse. Trots detta bör Sverige visa sin solidaritet med världssamfundet genom att kraftfullt och bestämt visa sin vilja att med råge uppfylla Montrealprotokollets krav.

Sverige bör också fortsätta att aktivt deltaga i det omfattande vetenskapliga arbetet för att förklara ozonhållet över Antarktis, som inte kan förklaras av hittills använda vetenskapliga modeller.

Vi i Sverige måste emellertid också vara medvetna om att vår egen freonanvändning ingår som en viktig del i våra energisparande åtgärder. Tillverkningen av högisolerande material för hus och kyl- och frysskåp är ett exempel. Freonanvändningen i värmepumpar är ett annat. Dessa områden svarar för två tredjedelar av freonanvändningen.

Det nordiska ministerrådet har kommit överens om att minska freonanvändningen med 25 % till år 1991. Enligt beräkningar gjorda av Sveriges Industriförbund bör detta mål kunna uppnås genom frivilliga överenskommelser med berörda industrier.

Som ett komplement bör emellertid regeringen föreslå riksdagen gränsvärden för freonutsläppen vid plasttillverkning.

Avfall

Förbränning, återvinning m. m.

Negativa miljöeffekter uppkommer vid såväl förbränning som deponering av hushålls- och byggavfall. Intensifieringen av återvinningen minskar miljöskadorna. Denna andel avfall i fjärrvärmeproduktionen är 7,2 %. Andelen förväntas stiga till uppemot 9 % år 1995. Kan inte tillfredsställande förbrännings- och reningsmetoder åstadkommas bör avfallshanteringen organiseras utan förbränning.

Vid rätt hantering kan avfall utgöra en resurs som kan återföras till produktionen. Återvinningsprodukterna måste vara av god kvalitet och innehålla låga halter av miljöförstörande ämnen. En ytterligare satsning på källsortering både i företag och hushåll bör göras. Denna bör göras både praktisk och bekväm.

Nedlagda soptippar finns över hela Sverige. Läckage och föroreningar till omgivningen och negativ påverkan av såväl yt- som grundvattnet riskeras. Åtgärder för att förhindra detta måste vidtas. En förutsättning är att en inventering av gamla tippar sker och att riskanalyser görs.

I nuvarande större deponier bör miljöövervakningen utökas. Särskilt viktigt är det när nya typer av avfall deponeras, t. ex. det starkt förorenade slammet från rökgaskondenseringsanläggningar vid förbränningsanläggningar.

Dioxiner

Dioxiner är organiska klorföreningar som kan uppkomma vid förbränning av kolhaltigt organiskt material. De är extremt giftiga. Avfallsförbränningen är en huvudkälla. Med s. k. rökgaskondensering kan merparten av dioxinerna frångöras från röken. Metoden är särskilt intressant, eftersom den också ger en värmeåtervinning.

Regeringen har nu fastställt gränsvärden för dioxinutsläpp vid förbränning i nya anläggningar till 0,1 nanogram/m³ luft och till max 2,0 nanogram/m³ luft i äldre anläggningar.

Med hänsyn till dioxinets extrema giftighet bör det gränsvärde, som gäller nya anläggningar efter en övergångstid på tio år även gälla äldre anläggningar.

Miljömärkning

Miljömärkning av produkter som framställs på ett miljövänligt sätt och som inte förorsakar miljöproblem vid avfallshantering kan vara en bra metod att stimulera framtagande av sådana produkter.

Ett sådant system infördes i Västtyskland år 1977 och omfattar nu över 1 000 produkter, som förses med FN:s miljöemblem med den "blå ängeln".

Erfarenheter från det västtyska systemet bör, enligt vår mening, kunna ligga till grund för ett eventuellt införande av motsvarandesystem i Sverige.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett fördjupat samarbete med EG,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ekonomiska styrmedel,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljöskyddslagens sanktionssystem,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljökonsekvensbedömningar,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett ökat utbud av kurser i miljöfrågor vid tekniska högskolor,¹⁾

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nationalparker,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Stora Sjöfallet och Abisko,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den planerade Kirunaparken,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sjaunjaområdet bör bli nationalpark,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarandet av Stora Alvaret,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om naturreservat,

11. att riksdagen hos regeringen begär utvärdering om huruvida syftet med nuvarande naturreservat är uppfyllt,

12. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändringar av naturskyddslagen i syfte att skydda utrotningshotade arter,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om enskilda initiativ för att vårda och bruka äldre kulturlandskap,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ersättning till markägare för försvårande av pågående markanvändning och för vård av värdefulla naturmarker,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skyddet av genetiska resurser hos vilda växter och djur,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fauna- och floravårdskommittéerna vid SLU,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarandet av den svenska urskogen eller urskogslignande skogar,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarandet av kvarvarande sydsvenska våtmarker,

19. att riksdagen hos regeringen begär utredning om en modernisering av naturvårdslagen,

20. att riksdagen hos regeringen begär förslag om bättre samordning mellan lagarna inom miljöområdet,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att användandet av båtottenfärger med tenn skall begränsas.

22. att riksdagen begär att regeringen verkar för införandet av märkningssystem vid oljetransporter till sjöss i enlighet med vad som i motionen anförts,

[att riksdagen begär att regeringen verkar för skärpta säkerhetsföreskrifter för kärnkraftsreaktorer av Tjernobylytyp i enlighet med vad som i motionen anförts,²]

23. att riksdagen beslutar att gränsvärdet för svavel vid oljeförbränning sätts till 0,1 gram svavel/MJ,

24. att riksdagen beslutar att gränsvärdet vid kolförbränning sätts till 0,05 gram svavel/MJ,

25. att riksdagen beslutar att gränsvärdet för kväveoxid vid kolförbränning sätts till 0,1 gram kväveoxid/MJ,

26. att riksdagen beslutar att vid avveckling av kärnkraften gränsvärdet för kväveoxid vid kolförbränning sätts till 0,05 gram kväveoxid/MJ,

27. att riksdagen beslutar att gränsvärdet för kväveoxid vid förbränning av torv och biobränslen sätts till 0,1 gram kväveoxid/MJ vid större förbränningsanläggningar.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om energisparandet,³]

[att riksdagen beslutar att den nuvarande accisrabatten för taxibilar bör kvarstå ytterligare ett år.⁴]

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpning av normerna för utsläpp från dieselfordon,

29. att riksdagen hor regeringen begär förslag till gränsvärde för freonutsläpp vid plasttillverkning,

30. att riksdagen beslutar att gränsvärdet för dioxinutsläpp vid äldre anläggningar efter en övergångstid på tio år sätts till 0,1 nanogram/m³ luft.

Stockholm den 21 januari 1988

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Nils Carlshamre (m)

Rolf Dahlberg (m)

Bo Lundgren (m)

Arne Andersson (m)

i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Ingrid Sundberg (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Sonja Rembo (m)

Per-Olof Strindberg (m)

¹ 1987/88:Ub563

² 1987/88:N414

³ 1987/88:Bo515

⁴ 1987/88:Sk524

Innehållsförteckning

Inledning	2
Internationella miljöproblem	4
Socialdemokratisk miljöpolitik	6
Miljölagar och ekonomiska styrmedel	7
Miljökonsekvenser	9
Utbildning och forskning	9
Mark	10
Nationalparker	10
Naturreservat m. m.	11
Skydd av arter och genetisk variation	12
Enskild natur- och kulturvård	13
Skogar	13
Våtmarker	14
Vattendrag	14
Lagar	14
Jordbruket och miljön	15
Bebyggelse och stadsmiljö	17
Vatten	17
Luft	19
Luftföroreningar och energianvändning	19
Försurning	20
Människan i farozonen	21
Kärnkraft och kärnvärme	21
Olja	23
Kol	23
Torv och biobränslen	24
Naturgas	24
Värmepumpar	24
Energisparande	25
Ett miljövänligt transportsystem	25
Personbilar	25
Övriga transporter	27
Transporternas miljöpåverkan	27
Järnvägen	27
Kollektivtrafik i tätort	28
Flygtrafik	28
Teknisk utveckling viktig	28
Freoner och haloner	28
Avfall	29
Förbränning, återvinning m. m.	29
Dioxiner	30
Miljömärkning	30
Hemställen	30

Mot. 1987/88
Jo751

